

Антоніна Чернобай,
кандидат юридичних наук,
професор кафедри цивільно-
правових дисциплін
Національної академії прокуратури
України

УДК 342.6

**Новації Закону України
«Про вибори Президента України»
та адміністративна відповідальність
за порушення законодавства
про вибори**

Рушійною силою демократичних перетворень у суспільстві є народо- виявлення, яке здійснюється через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії (ст. 69 Конституції України) [1].

Згідно з Конституцією України виборцям гарантовано вільне волевиявлення. У законах України встановлено порядок організації та проведення виборів, забезпечення їх охорони, проте, на жаль, процедура цього процесу супроводжується безліччю порушень аж до вчинення злочинів.

28 лютого 2014 року прийнято Закон України «Про внесення змін до ст. 90 Закону України «Про вибори Президента України» [3]. У цій статті визначено строк утворення окружних виборчих комісій (не пізніше як за сорок днів (раніше було сімдесят днів) до дня виборів) у порядку, встановленому цим законом, за поданнями кандидатів на пост Президента України, які вно-

сяться до Центральної виборчої комісії (далі – ЦВК) не пізніше як за сорок п'ять днів до дня виборів (раніше було вісімдесят днів).

Крім того, до зазначеної вище статті Закону включено частини 7 та 8, якими зобов'язано місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування не пізніше як за вісімдесят днів до дня виборів відвести місця та обладнати стенди, дошки оголошень у людних місцях для розміщення матеріалів передвиборної агітації. Визначено також розцінки вартості одиниці друкованої площі та одиниці ефірного часу для проведення передвиборної агітації.

До того ж засобом масової інформації надано право розрахувати такі розцінки вартості одиниці друкованої площі чи ефірного часу окремо для робочих днів і для вихідних та святкових днів, а також окремо для різних за кількістю потенційної аудиторії періодів ефірного часу чи друкованої площі.

13 березня 2014 року Верховною Радою України прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про вибори Президента України» та деяких інших законодавчих актів України щодо техніко-юридичного вдосконалення виборчого процесу» [4].

Для того, щоб кожен громадянин міг належним чином реалізувати свої права виборця та вимагати виконання обов'язку від іншої сторони, необхідно підтримувати режим законності. Таке завдання покладається державою на прокуратуру й у цьому процесі зокрема.

З огляду на викладене вище метою даної статті є ознайомлення читачів з головними нововведеннями законодавства, що стосується виборів Президента України, розгляд проблеми додержання вимог закону про адміністративну відповідальність за порушення норм чинного законодавства.

Так, відповідно до нових пунктів 4 та 5 ст. 3 Закону України «Про вибори Президента України» щодо прав і умов участі у виборчому процесі забезпечено рівне та неупереджене ставлення органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування, їх службових і посадових осіб до кандидатів на пост Президента України; а також неупереджене ставлення засобів масової інформації до кандидатів на пост Президента України.

У новій редакції викладено ст. 7 вказаною вище Закону, якою забороняється контроль за волевиявленням виборців шляхом фотографування, відеофіксація в будь-який спосіб результатів волевиявлення виборців у кабіні для таємного голосування, виборцем результатів волевиявлення у приміщенні для голосування, що є порушенням таємниці голосування. Крім того, членам виборчих комісій, іншим особам забороняється вчиняти будь-які дії чи розголошувати відомості, які дають можливість встановити зміст волевиявлення конкретного виборця.

Оновлено ч. 7 ст. 23 Закону України «Про вибори Президента України» в якій до переліку раніше визначених осіб, які не можуть входити до складу окружної виборчої комісії, додано: офіційних спостерігачів, працівників судів та правоохоронних органів, а також громадян, які утримуються в установах виконання покарань чи слідчих ізоляторах або мають судимість за вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, злочину проти виборчих прав громадян чи корупційного злочину, якщо ця судимість не погашена або не знята у встановленому законом порядку.

Зовсім інакше виписані повноваження окружної та дільничної виборчої комісій. Так, ч. 2 ст. 26 вказаного вище Закону викладено у новій редакції та доповнено частинами 3 і 4, в яких ідеться про те, що повноваження окружної виборчої комісії починаються з моменту складення присяги не менш як двома третинами складу, визначеного при її утворенні, на першому засіданні комісії, яке проводиться не пізніш як на другий день після дня прийняття рішення про її утворення і скликається її головою. Повноваження окружної виборчої комісії припиняються через десять днів після дня офіційного оголошення Центральною виборчою комісією результатів виборів Президента України у порядку, встановленому цим Законом.

У ч. 2 ст. 27 Закону України «Про вибори Президента України» визначено повноваження дільничної виборчої комісії, що починаються з моменту складення присяги більшістю складу, визначеного при її утворенні, на засіданні комісії, що проводиться не пізніш як на другий день після дня прийняття рішення про її утворення і скликається головою комісії. Повноваження її припиняються через п'ять днів після дня офіційного оголошення Центральною виборчою комісією результатів виборів Президента України. Дільнична виборча комісія

припиняє свою діяльність одночасно з припиненням її повноважень (частини 3 та 4).

В іншій редакції викладено ч. 4 ст. 28 Закону, в якій зазначено, що засідання виборчої комісії є повноважним за умови присутності більше половини членів від складу комісії.

У ч. 19 ст. 28 цього Закону конкретизовано термін (протягом п'яти днів), упродовж якого має бути розглянуто подану до виборчої комісії заяву.

Статтю 37 Закону України «Про вибори Президента України» доповнено ч. 3, в якій передбачено, що фінансування передвиборних агітаційних заходів чи матеріалів передвиборної агітації з джерел, не передбачених ч. 2 вказаної статті, незалежно від наявності погодження з партіями – суб'єктами виборчого процесу чи кандидатами на пост Президента України, забороняється.

Відповідно до цього Закону шляхом доповнення його ст. 40 частинами 6 і 7 значно розширено гарантії праці членів виборчої комісії. Зокрема, зазначено, що праця, пов'язана з організацією підготовки і проведення виборів Президента України, осіб, визнаних в установленому законом порядку безробітними, у складі окружних, дільничних виборчих комісій чи як спеціалістів, експертів і технічних працівників, зазначених у ч. 3 ст. 25 та ч. 20 ст. 28 цього Закону, не є підставою для зняття цих осіб з обліку в державній службі зайнятості як таких, що шукають роботу, або для припинення виплати їм допомоги по безробіттю та інших видів соціальної допомоги. Оплата праці членів виборчих комісій чи осіб, зазначених у ч. 3 ст. 25 та ч. 20 ст. 28 цього Закону, які є пенсіонерами, не може бути підставою для обмеження розміру отримуваної ними пенсії.

Крім того, оплата праці членів виборчої комісії, а також осіб, які залучаються до роботи в ній, у тому числі в день голосування, дні встано-

влення підсумків голосування та результатів виборів, не може бути підставою для скасування, обмеження або зменшення їм та членам їхніх сімей, які проживають разом з ними, будь-яких видів соціальних виплат, пенсій, субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг тощо.

Важливою новелою Закону України «Про вибори Президента України» є доповнення його Розділом VII-I «Інформаційне забезпечення виборів», у якому визначено загальне та спеціальне інформаційне забезпечення, основні засади інформаційного забезпечення виборів, засади участі засобів масової інформації та інформаційних агентств в інформаційному забезпеченні, особливості поширення інформації про результати опитування громадської думки, пов'язаного з виборами.

Заслужує на увагу ст. 99 Закону, відповідно до якої регламентовано оскарження у суді порядку рішень, дій чи бездіяльності виборчих комісій, членів цих комісій, органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, засобів масової інформації, підприємств, установ, організацій, їхніх посадових та службових осіб, творчих працівників засобів масової інформації, кандидатів на пост Президента України, їхніх довірених осіб, партій – суб'єктів виборчого процесу, їхніх посадових осіб та уповноважених осіб, офіційних спостерігачів, що порушують законодавство про вибори.

Виборчі перегони не будуть легкими, значна кількість кандидатів у президенти від різних політичних сил виборюватимуть право за цей мандат, а тому на прокурорів покладено обов'язок здійснення нагляду за додержанням у межах компетенції, визначеної Конституцією України, законами України «Про прокуратуру» [5] і «Про вибори Президента України», законності та конституційних прав громадян на вільне

волевиявлення під час виборчого процесу.

Органи прокуратури України не уповноважені здійснювати нагляд за додержанням виборчого законодавства, зокрема, виборчими комісіями і не повинні втручатися у виборчий процес, оскільки незаконне втручання будь-кого у цей процес заборонено Законом України «Про вибори Президента України». Порядок і строки розгляду скарг суб'єктів виборчого процесу регламентовано в ст. 96 вказаного вище Закону. Так у ч. 5 зазначеної статті передбачено порядок розгляду скарг виборчою комісією, а саме: у разі коли виборча комісія при розгляді скарги визнає необхідним проведення перевірки зазначених у скарзі обставин правоохоронними органами, відповідні правоохоронні органи за зверненням виборчої комісії перевіряють ці обставини та вживають відповідних заходів щодо припинення порушення законодавства у триденний строк з дня отримання звернення виборчої комісії. А якщо таке звернення отримано ними менше ніж за три дні до дня голосування, у день голосування чи в наступний за ним день, – невідкладно. Про наслідки перевірки та вжиті заходи відповідні органи повідомляють виборчу комісію, яка до них звернулася.

Водночас відповідно до вимог п. 5 ст. 121 Конституції України органи прокуратури забезпечують нагляд за додержанням прав і свобод людини та громадянина, додержанням законів з цих питань органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами, в тому числі й вимог виборчого законодавства.

При надходженні до прокуратури заяв чи повідомлень щодо порушень виборчого законодавства, які мають ознаки злочину, прокурори повинні проводити перевірки, а за наявності у матеріалах ознак адміністративного правопорушення – направляти їх до органу, уповноваже-

ного складати протоколи про адміністративні правопорушення.

Крім того, відповідно до ст. 250 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) [6] прокурор, заступник прокурора, здійснюючи нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів при провадженні в справах про адміністративне правопорушення має право: порушувати провадження у справі про адміністративне правопорушення; знайомитися з матеріалами справи; брати участь у розгляді справи; перевіряти законність дій органів (посадових осіб) при провадженні у справі; заявляти клопотання; давати висновки з питань, що виникають під час розгляду справи; перевіряти правильність застосування відповідними органами (посадовими особами) заходів впливу за адміністративні правопорушення; опротестовувати постанову і рішення по скарзі в справі про адміністративне правопорушення; зупиняти виконання постанови, а також вчиняти інші передбачені законом дії, тобто діяти в межах закону, не втручаючись у виборчий процес.

Для забезпечення вказаних функцій передусім необхідно вказати, яким законодавством регламентовано цей процес. Насамперед це Конституція України та Закон України «Про вибори Президента України», Закон України «Про вибори народних депутатів України» [7], Закон України «Про Державний реєстр виборців» [8], Закон України «Про Центральну виборчу комісію» [9], Закон України «Про захист персональних даних» [10], Закон України «Про звернення громадян» [11]. У Кодексі України про адміністративні правопорушення відповідальність за вчинення адміністративних правопорушень, що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення, визначено у Главі 15-А. Таким чином, законодавець з урахуванням важливості для громадян і

держави питань захисту народо-влявлення спеціально виділив даний вид правопорушень в окрему главу що містить 14 статей.

Для зручності застосування у практичній діяльності статті КУпАП, в яких передбачено адміністративну відповідальність за конкретний вид правопорушення, визна-

чено уповноважених посадових осіб, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення, підвідомчість розгляду таких справ, вміщено в порядку відповідності у наведеній нижче таблиці «Адміністративні порушення та адміністративна відповідальність».

АДМІНІСТРАТИВНІ ПОРУШЕННЯ ТА АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Адміністративні правопорушення	Посадові особи, уповноважені на складання протоколів	Підвідом- чість справ
Стаття 212-7 КУпАП – Порушення порядку ведення Державного реєстру виборців, порядку подання відомостей про виборців до органів Державного реєстру виборців, виборчих комісій, порядку складання та подання списків виборців, списків громадян України, які мають право брати участь у референдумі, та використання таких списків.	Органів внутрішніх справ (ст. 255 КУпАП), голова, заступник голови, секретар, інші члени виборчої комісії, комісії з референдуму (п. 2-2 ст. 255 КУпАП).	Суду (ст. 221 КУпАП).
Стаття 212-8 КУпАП – Порушення права громадянина на ознайомлення з відомостями Державного реєстру виборців, зі списком виборців, списком громадян, які мають право брати участь у референдумі.	Органів внутрішніх справ (ст. 255 КУпАП).	Суду (ст.221 КУпАП).
Стаття 212-9 КУпАП – Порушення порядку ведення передвиборної агітації, агітації під час підготовки і проведення референдуму з використанням засобів масової інформації та порядку участі в інформаційному забезпеченні виборів.	Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань реалізації державної політики у сфері телебачення і радіомовлення, інформаційній та видавничій сферах (п. 1 ст. 255 КУпАП), голова, заступник голови, секретар, інші члени виборчої комісії, комісії з референдуму (п. 2-2 ст. 255 КУпАП).	Суду (ст. 221 КУпАП).
Стаття 212-10 КУпАП – Порушення обмежень щодо ведення передвиборної агітації, агітація в день проведення референдуму.	Органів внутрішніх справ (ст. 255 КУпАП).	Суду (ст. 221 КУпАП).
Стаття 212-11 КУпАП – Ненадання можливості оприлюднити відповідь щодо інформації, поширеної стосовно суб'єкта виборчого процесу.	Голова, заступник голови, секретар, інші члени виборчої комісії, комісії з референдуму голова, заступник голови, секретар, інші члени виборчої комісії, комісії з референдуму (п. 2-2 ст. 255 КУпАП п. 2-2 ст. 255 КУпАП).	Суду (ст. 221 КУпАП).

Стаття 212-12 КУпАП – Порушення права на користування приміщеннями під час виборчої кампанії.	Органів внутрішніх справ (ст. 255 КУпАП) голова, заступник голови, секретар, інші члени виборчої комісії, комісії з референдуму (п. 2-2 ст. 255 КУпАП).	Суду (ст. 221 КУпАП).
Стаття 212-13 КУпАП – Виготовлення або розповсюдження друкованих матеріалів передвиборної агітації, які не містять відомостей про установу, що здійснила друк, їх тираж, інформацію про осіб, відповідальних за випуск.	Органів внутрішніх справ (ст. 255 КУпАП) голова, заступник голови, секретар, інші члени виборчої комісії, комісії з референдуму (п. 2-2 ст. 255 КУпАП).	Суду (ст. 221 КУпАП).
Стаття 212-14 КУпАП – Порушення порядку розміщення агітаційних матеріалів чи політичної реклами або розміщення їх у заборонених законом місцях.	Органів внутрішніх справ (ст. 255 КУпАП), голова, заступник голови, секретар, інші члени виборчої комісії, комісії з референдуму (п. 2-2 ст. 255 КУпАП).	Суду (ст. 221 КУпАП).
Стаття 212-15 КУпАП – Порушення порядку надання фінансової (матеріальної) підтримки для здійснення виборчої кампанії.	Голова, заступник голови, секретар, інші члени виборчої комісії, комісії з референдуму – (п. 2-2 ст. 255 КУпАП).	Суду (ст. 221 КУпАП).
Стаття 212-16 КУпАП – Замовлення або виготовлення виборчих бюлетенів понад встановлену кількість.	Голова, заступник голови, секретар, інші члени виборчої комісії, комісії з референдуму, кандидати, уповноважені особи, офіційні спостерігачі (п.п. 2-2,3 ст. 255 КУпАП).	Суду (ст. 221 КУпАП).
Стаття 212-17 КУпАП – Ненадання копії виборчого протоколу.	Голова, заступник голови, секретар, інші члени виборчої комісії, комісії з референдуму, кандидати, уповноважені особи, офіційні спостерігачі (п.п. 2-2, 3 ст. 255 КУпАП).	Суду (ст. 221 КУпАП).
Стаття 212-18 КУпАП – Невиконання рішення виборчої комісії, комісії з референдуму.	Голова, заступник голови, секретар, інші члени виборчої комісії, комісії з референдуму, кандидати, уповноважені особи, офіційні спостерігачі (п.п. 2-2, 3 ст. 255 КУпАП).	Суду (ст. 221 КУпАП).
Стаття 212-19 КУпАП – Відмова у звільненні члена виборчої комісії від виконання виборчих чи службових обов'язків або його безпідставне звільнення з роботи.	Голова, заступник голови, секретар, інші члени виборчої комісії, комісії з референдуму (п. 2-2 ст. 255 КУпАП).	Суду (ст. 221 КУпАП).
Стаття 212-20 КУпАП – Порушення порядку опублікування документів, пов'язаних з підготовкою і проведенням виборів, референдуму.	Голова, заступник голови, секретар, інші члени виборчої комісії, комісії з референдуму, кандидати, уповноважені особи, офіційні спостерігачі (п.п. 2-2, 3 ст. 255 КУпАП).	Суду (ст. 221 КУпАП).

Окремі питання застосування положень Кодексу адміністративного судочинства України з урахуванням судової практики у справах щодо спорів, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму, висвітлено у Постанові Пленуму Вищого адміністративного суду України від 1 листопада 2013 року № 15 «Про практику застосування адміністративними судами положень Кодексу адміністративного судочинства України під час розгляду спорів щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом» [12].

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к//96-ВР в редакції від 21 лютого 2014 року № 742-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-80>
2. Про вибори Президента України: Закон України від 5 березня 1999 року № 474-XIV року (в редакції від 11 квітня 2014 року № 1184-XVIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/474-14>
3. Про внесення змін до статті 90 Закону України «Про вибори Президента України»: Закон України від 28 лютого 2014 року № 841-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/841-18>
4. Про внесення змін до Закону України «Про вибори Президента України» та деяких інших законодавчих актів України щодо техніко-юридичного вдосконалення виборчого процесу: Закон України від 13 березня 2014 року № 879-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/879-18>
5. Про прокуратуру: Закон України від 5 листопада 1991 року № 1789-XII в редакції від 1 квітня 2014 року № 1166-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1789-12>
6. Кодекс Адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-XV із змінами, внесеними в редакції від 11 квітня 2014 року № 1188-XVIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747>
7. Про вибори народних депутатів України: Закон України від 17 листопада 2011 року № 4061-VI в редакції від 1 квітня 2014 року № 1184-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4061-17>
8. Про Державний реєстр виборців: Закон України від 22 лютого 2007 року № 698-V в редакції від 23 жовтня 2013 року № 563-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/698-16>
9. Про Центральну виборчу комісію: Закон України від 30 червня 2004 року № 1932-IV в редакції від 21 березня 2014 року № 1184-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1932-15>
10. Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 року в редакції від 3 липня 2013 року № 383-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>
11. Про звернення громадян: Закон України від 3 жовтня 1996 року № 393/96-ВР в редакції від 5 травня 2013 року № 245-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/393/96>
12. Про практику застосування адміністративними судами положень Кодексу адміністративного судочинства України під час розгляду спорів щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом : Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду від 1 листопада 2013 року № 15 // НОРМАТИВ ПРО професійна нормативно-правова бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-praktiku-zastosuvannja-administrativnimi-sudami-polozhen-doc165130.html>

13. *Кодекс* Адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-XV із змінами, внесеними в редакції від 11 квітня 2014 року № 1188-XVIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747>

Чернобай А. М. Новації Закону України «Про вибори Президента України» та адміністративна відповідальність за порушення законодавства про вибори

У статті викладено основні нововведення виборчого законодавства, надано рекомендацію прокурорсько-слідчим працівникам щодо нагляду за додержанням вимог закону про адміністративну відповідальність усіма учасниками виборчого процесу.

Ключові слова: Президент України; вибори; інформаційне забезпечення; адміністративна відповідальність; виборчі комісії.

Чернобай А. Н. Новации Закона Украины «О выборах Президента Украины» и административная ответственность за нарушение законодательства о выборах

В статье изложены основные нововведения избирательного законодательства, дана рекомендация прокурорско-следственным работникам о надзоре за соблюдением требований закона об административной ответственности всеми участниками избирательного процесса.

Ключевые слова: Президент Украины; выборы; информационное обеспечение; административная ответственность; избирательная комиссия.

Chernobay A. Novations of the Law of Ukraine “On elections of the President of Ukraine” and administrative responsibility for violation of the elections legislation

The article gives the basic important innovations of the elections legislation, the attention of the prosecution and investigation officers is drawn to observance of law on administrative responsibility by all the participants of the electoral process.

Key words: President of Ukraine; elections; information providing; administrative responsibility; election commission.